

علی بن محمد، ق ۱۲ قمری

'alī ebn-e mohammad (- 18c)

تبریز؛ ملی؛ شماره نسخه: ۳۵۷۶

آغاز: ... الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام علی محمد و آله اجمعین اما بعد فهذا کتاب جمعت فيه لغات الانوار تسهیلا للطالبین. بتوفیق الله الذی لا اله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم باب فی الدیاج الحمد ای المحمود الذی ینبغی له الحمد دون غیره؛ **انجام**: السویه المستویه قد فرغ من کتبه لغة الانوار علی بن محمد فی یوم الاحد فی وقت الظهر سنه ۱۱۳۷ غفرالله لهما آمین

خط: نسخ، کاتب = مؤلف، تا: ۱۱۳۷ق؛ ۴۰گ، ۱۲ سطر، اندازه:

۱۰/۵×۱۹سم [ف: ۲-۹۰۹]

شرح لغات مثنوی / لغت / عربی، فارسی

š.-e loqāt-e masnavī

غیر همانند:

۱. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۵۶۱۷

آغاز: بسملة، این کلمه چندست از لغتهای مثنوی که مصباح ظلام ... باب الباء، إجتبا: برگزیدن، إجترا: دلیری کردن، ایماء: اشارت کردن، إبتلا: آزمودن؛ **انجام**: باری، یک، باری، آفریننده، بازی: اوبن، وبل، طغان، بعضی، برخی، تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب.

خط: نسخ، بی کا، تا: اوایل قرن ۱۰؛ محشی؛ کاغذ: شرقی، جلد:

تیماج زرشکی، ۱۸گ، ۱۷ سطر (۹×۱۲)، اندازه: ۱۴×۱۹سم [ف:

۳۹-۵۶۴]

۲. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۵۶۱۷

آغاز: بسملة، این کلمه چندست از لغتهای مثنوی که مصباح ظلام ... باب الباء، إجتبا: برگزیدن، إجترا: دلیری کردن، ایماء: اشارت کردن، إبتلا: آزمودن؛ **انجام**: باری، یک، باری، آفریننده، بازی: اوبن، وبل، طغان، بعضی، برخی. تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب.

شرح لغات عربی، فارسی و پهلوی مثنوی معنوی است که مؤلف، به هنگام مطالعه آن، از دانشنامه‌های معتبر استخراج نموده و به اعتبار حروف آخر کلمات در بیست و هشت باب ترتیب داده و لغات فارسی هر باب را در یک فصل در پایان همان باب آورده است؛ خط: نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۱؛ کاغذ: شرقی، جلد: تیماج زرشکی، ۸۷گ، ۱۳ سطر (۵/۵×۱۱/۵)، اندازه: ۱۱×۱۷سم [ف: ۳۹-۵۶۴]

شرح لغات مشکله قرآن / لغت / عربی به فارسی

š.-e loqāt-e moškela-ye qor'ān

بشرویه؛ امیرالمؤمنین؛ شماره نسخه: ۱۰۶۲

آغاز: الغلف ج الغلاف نیام و بوشش بل نه اللمن نفرین کردن و دور کردن الاستفتاح یاری کردن المعرفة و العرفان شناخت بنس و ساء بد است؛ **انجام**: التنفس براکنده شدن نور صبح و دم زدن الضین تهمت زده الضنین بخیل الضن بخیلی کردن

از اواخر سوره بقره تا اواخر سوره تکویر، لغت‌های قرآن را به ترتیب سوره ها ذکر و ترجمه کرده است. این اثر به ذکر لغات بسیار کمی از هر سوره اکتفا کرده است؛ خط: نسخ، بی کا، بی تا؛ افتادگی: آغاز؛ جلد: تیماج مشکلی، ۴۰گ (۶۶-۱۰۵پ)، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۲×۱۷سم [ف مخ]

شرح لغات مشکله گلستان / لغت / فارسی

š.-e loqāt-e moškele-ye golestan

وابسته به: گلستان سعدی؛ سعدی، مصلح بن عبدالله (-۶۹۱)

مؤلف در این کتاب به توضیح لغات مشکل کتاب گلستان سعدی به ترتیب از اول کتاب تا آخر کتاب پرداخته است.

[نسخه‌های متروزی ۱۹۲۸/۳ و ۱۹۲۹ و ۱۹۴۶ و ۳۴۸۹/۵ و ۳۹۹۴]

قم؛ گلپایگانی؛ شماره نسخه: ۱۲۲۶/۵-۷/۱۲۶

آغاز: بسملة الحمد لله رب العالمین و الصلوة ... بدان ایدک الله فی الدارین که این اوراق چندیست در بیان بعضی از معانی الفاظ مشکله کتاب گلستان سعدی علیه ما علیه که فهم آن بر بعضی افهام غیر معلوم بود؛ **انجام**: الکی: داغ نهادن. ترکس دادن: مکحله. مبقله: تره زار. بدح راندن شتر را گویند بدح الامر ای قام به بدوح یعنی بسیار قایم شونده امور.

خط: نستعلیق، بی کا، بی تا؛ جلد: تیماج قهوه‌ای، ۱۴گ، ۱۵ سطر،

اندازه: ۵/۵×۱۴/۵سم [ف: ۵-۲۶۵۹]

سه شرح لغات مشکله مناظرات خمس < فرهنگ واژه‌های مناظرات خمس

شرح لغات نصاب الصبیان / لغت / فارسی

š.-e loqāt-e nesāb-os-sebyān

وابسته به: نصاب الصبیان؛ ابونصر فراهی، مسعود بن ابی بکر (-۶۴۰)

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۸۹۲/۵

خط: نستعلیق، بی کا، تا: ذیحجه ۱۳۰۶ق؛ کاغذ: فرنگی، جلد:

تیماج زرد، ۱۵ سطر (۹×۱۱)، اندازه: ۱۰×۱۳سم [ف: ۱۶-۱۳۵]

شرح لغز / معما / عربی

š.-u luğaz

حلبی، ابراهیم بن محمد، - ۹۵۶ قمری

فرستگان نسخه‌های خطی ایران (فخا)، جلد بیستم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان اسناد

DIA 276258

و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

یاد کرده شرح منیری است، وی از برخی نقل می کند که شرح علی زاده (سید یعقوب پسر سید علی) دزدی این شرح است: شرح علی زاده؛ سید یعقوب پسر علی که جای گفتگو ماست؛ شرح ملا لامعی (-۹۳۸) فقط بر دیباچه گلستان بوده؛ شرح ملا مصطفی پسر شعبان که به سروری نامبردار است و به سال ۹۶۹ در گذشته. وی گلستان را به زبان عربی برای سلطان مصطفی پسر سلیمان گزارش نموده و به سال ۹۵۷ پایان یافته؛ شرح قاضی محمود پسر میناس؛ شرح ملا ضعیفی قرطوی؛ شرح ملا سودی (-۱۰۰۰) به ترکی؛ شرح ملا محمد تیری (-۱۰۱۶) متخلص به عیسی؛ شرح هوائی برسوی (-۱۰۱۷)؛ شرح ملا حسین کفوی (-۱۰۱۲) قاضی مکه (ن-۱۰۰۵)، و چون این شرح پاکنویس نشده بود، ملا حسین پسر کوزلجه رستم پاشا معروف به حسینی آن را پاکنویس کرده و دیباچه در گزارش زندگی شرح کننده بر آن افزوده «بستان افروز جان» نامیده است؛ ترجمه ترکی از اسعد افندی (کشف الظنون)؛ شرح ترکی محمود طائع پسر محمد پسر آدم بغدادی ساکن استانبول (م-۱۲۶۸ق) (ذیل کشف الظنون)؛ بهار باران، در شرح گلستان. به فارسی از محمد غیاث الدین هندی (چ نولکشور ۱۹۰۶م) دارای ۴۸۰ص؛ شرح گلستان به فارسی از شیخ محمد ولی صاحب هندی (چ هند)؛ و جز اینها چندین فرهنگ برای واژه‌های گلستان تاکنون در ایران و هند و ترکیه چاپ شده است. (علینقی منزوی)

آغاز: الحمدلله علی ما اولانا من النعم و رزقنا الاهتداء الی تبیین اللغات الی یمتاز بها الانسان عن النعم ...

انجام: بر رسولان پیام ای خبر باشد و بس، نظم: یا ناظرأ فیہ سل الله مرحمة علی المصنف و استغفر لکاتبه و اطلب لنفسک من خیر ترید به من بعد ذلک ای من بعد ذلک اطلب لنفسک اطلب من الله غفراناً لصاحبه. فحمدأ ثم حمداً؛ علی توفیقنا اتمام شرحه فالمرجو من الناظرین ان یدعوا بکرمهم الخطیر لمؤلف هذه الحروف ...

[کشف الظنون ۱۵۰۴/۲؛ نسخه‌های منزوی ۳۴۸۹/۵؛ دنا ۱۰۲۱/۶ (۱۱ نسخه)]

۱. تبریز؛ ملی؛ شماره نسخه: ۲۸۶۸

آغاز: برابر؛ انجام: ما نصیحت بجای خود کردیم ... اطلب من الله غفراناً لصاحبه محمداً ثم حمداً علی توفیقنا اتمام شرحه و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا و سندنا و هادینا و مهدینا محمد و آله اجمعین و هر که خواند دعا طمع دارم xx زانکه من بنده گنهکارم

خط: نسخ، کاتب = مؤلف، بی تا؛ مجدول؛ کاغذ: سمرقندی، جلد: مقوا، ۱۲۹گ، ۲۱سطر، اندازه: ۱۳x۲۰سم [ف: ۲-۹۰۷]

۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۷۴۸۲

آغاز و انجام: برابر
خط: تحریری، کاتب = مؤلف، تا: اول محرم ۱۰۷ق؛ جلد: تیماج سبز، ۱۲۳گ، ۲۱ سطر، اندازه: ۱۲x۱۷سم [ف: ۲۵-۴۵۳]

● شرح الکهف و الرقیم / دعا / عربی

š.-ul-kahf-i wa-r-raqīm

وابسته به: الکهف و الرقیم؛ جیلانی، عبدالکریم بن ابراهیم (۷۶۷-۸۳۲ق)

از جمله شروح مزجی و متقن بر کتاب «الکف و الرقیم» عبدالکریم جیلی (-۸۲۰ق) است. شارح با عبارات بسیار نیکو و دقیق به شرح کتاب پرداخته است

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۸۸۹۷

آغاز: بسمله الباء متعلق بمحذوف و هو الفعل المقدر بعد البسملة نحو ابتدین او استعین؛ انجام: ثم نبه علی أن المتواضع اذا رفع رأی من ملاطفات الله تعالی ما لا یعبّر عنه فقال
خط: نسخ، بی کا، تا: قرن ۱۰؛ افتادگی: انجام؛ اهدایی: رهبری، فروردین ۱۳۷۴؛ کاغذ: نخودی، جلد: مقوا، ۷۴گ، ۲۵ سطر، اندازه: ۱۶x۲۴سم [اهدائی رهبر: ۵-۱۰۶]

● شرح کیفیت بعضی از اعضای انسانی / طب

š.-e keyfiyat-e ba'zī az a'zā-ye ensānī

تهران؛ لغت نامه دهخدا؛ شماره نسخه: ۲۵۳/۲

خط: نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۳؛ کاغذ: کبود، جلد: تیماج تریاکی، قطع: خشتی [نشریه: ۳-۳۹۱]

● شرح گلستان السعدی / ادبیات / عربی

š.-u golestān-is-sa'dī

بلخی، یعقوب بن علی، - ۹۳۱ قمری

balxī, ya'qūb ebn-e 'alī (- 1525)

وابسته به: گلستان سعدی؛ سعدی، مصلح بن عبدالله (-۶۹۱)
شرح مختصری است به زبان عربی بر «گلستان سعدی» که مؤلف می کوشد تا الفاظ آن را توضیح دهد و مبانی و اصول امثال و حکم آن را بازگو نماید. چلی می گوید: عزیزاده «شرح منیری» را برداشته و در آغاز و انجام نام خود را نهاده است. نگارنده ترکی خوب می دانسته و بسیاری از واژه‌ها را به ترکی ترجمه کرده است.

گلستان نامبردارترین یادگار سعدی شیرازی بلکه بنام‌ترین کتاب فارسی می باشد؛ گلستان تا چندین سده یگانه کتاب ادبی و اخلاقی و سزاوار خواننده شدن در دربارهای خاور نزدیک و میانه به شمار می رفت، از دورترین نقاط هند تا استانبول شاهزادگان این کتاب را درس می گرفتند و می خواندند. و چون زبان مادری بیشتر ایشان جز فارسی بود ناگزیر دانشمندان را وادار می کردند گزارش‌هایی به زبان‌های گوناگون هندی و عربی و ترکی و جز آن برای گلستان بنویسند، که به چند شماره از آنها اشاره می شود: کهن ترین گزارش که چلی برای گلستان

فرستگان نسخه‌های خطی ایران (فخا)، جلد بیستم، به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازماناسناد

DIA 276258

و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳